

Noordzee Expeditie Doggersbank

Het is de achtste keer dat de Expeditie Doggersbank van start ging. Een groot deel van de zandbank is tot beschermd natuurgebied verklaard, maar er is nog steeds vrij weinig bekend over dit afgelegen gebied in de Noordzee. Ben Stiefelhagen doet verslag over de expeditie en vertelt over de ontdekking van een onbekende onderzeeër...

Tekst: Ben Stiefelhagen Foto's: Cor Kuyvenhoven

De Noordzee laat zien wie de baas is.

Supportduikers snijden de netten weg. In totaal is 3000 kg naar boven gehaald.

De vermiste Duitse onderzeeër U31 is na 100 jaar ontdekt.

FOTO'S (4X): COR KUYVENHOVEN

De weergoden voorspellen niet veel goeds de komende dagen. Ik mail en bel met het bestuur en Pim de kapitein van ons expeditiechip de Cdt. Fourcault. We moeten nu de beslissing nemen: varen we vrijdagavond wel of niet uit? Vier meter golfhoogte is niet prettig, je hebt het idee in een rollercoaster op de kermis te zijn beland. Het vertrek wordt uitgesteld naar zaterdagmiddag. Inmiddels loopt de golfhoogte op naar vijf meter en nogmaals wordt het vertrek uitgesteld. Op zondagmiddag staat er nog steeds een stevige wind en eenmaal vertrokken laat de Noordzee nog even zien wie er de baas is. We varen in noordelijke richting tegen de hoge golven in naar de Doggersbank.

Na 27 uur onafgebroken varen liggen we boven het eerste wrak. De Jeanette Kristina is een oude bekende van ons. We hebben haar inmiddels al drie keer bezocht. In complete Noordzee-duikoutfit sta ik klaar aan de railing. Hier heb ik maandenlang naar verlangd. Met een grote sprong van het drie meter hoge dek probeer ik van ons langzaam varende duikschip weg te komen. We zijn afgezet bij de positieboei die we een half uur eerder met een ankertje aan de andere kant van de lijn op het wrak hebben gegooid. Omdat de zon niet echt meewerkt, ziet het zeewater er donkerder uit dan hier gebruikelijk is. Wat we beneden zien valt een beetje tegen. Het kleine wrakje van de Deense vissersboot is door de tand des tijds en de vele stormen nog kleiner geworden. Maar desondanks blijft dit kleine wrakje een hotspot van biodiversiteit. Grote kabeljauwen en lengen zwemmen om deze vlucht- en paaiplaats. Joekels van blauwe en rode kreeften komen eens kijken wat die herriemakende bezoekers komen doen. Dodemansduim en anemonen kleden het geheel af. Wat is het heerlijk om hier rond te zwemmen. Nadat mijn buddy Peter van Spronssen de ankerlijn heeft vastgezet aan het wrak, blazen we het signaalboeijtje omhoog. Lang hoeven we niet te wachten, binnen vijf minuten zijn de fotografen en filmers driftig aan het werk om deze onderwaterpracht vast te leggen. Ze weten uit ervaring dat straks de

supportduikers beneden komen om de netten en lijnen weg te halen. Natuurlijk doen deze duikers van 'Stichting Duik De Noordzee Schoon' (SDDNZS) hun naam eer aan en spoedig is het wrakje in grote stofwolken gehuld. Met dank aan de PTT voor hun mooie postzakken, gaan deze goed gevuld mee terug naar boven.

EIFFELTOREN ONDER WATER

De eerste twee duikdagen bezoeken we vier verschillende wrakken. Hiervan zijn alleen de wraknummers bekend bij de

Op de sonarscan tekent zich duidelijk een plaatje van een grote onderzeeër af. Bingo!

Hydrografische Dienst. Meestal gaat het om kleine Engelse of Deense vissersschepen. Daarnaast maken wij ook nog een nachtduik. De meest duikers kunnen er geen genoeg van krijgen. We hebben inmiddels weer een aantal bijzondere soorten ontdekt, ruim 900 kg netten van de wrakken verwijderd en prachtige foto's en filmbeelden gemaakt. Aan boord werken we samen als een goed geolied team, binnen een paar uur zijn alle flessen weer gevuld en zijn alle materialen schoongemaakt, opgeruimd en staan de duikers weer te trappelen voor de volgende duik. Op de brug bekijk ik met Pim en Erik Bronsveld het sonarplaatje. Een prachtig beeld van een groot olieplatform tekent zich af. Het blijft een bijzondere plaats om te duiken. Alles is enorm groot, het lijkt wel een omgevalen Eiffeltoren. Met een flinke klap komen we in het water terecht. De ankerlijn van 50 meter lengte gaat bijna recht naar beneden, een teken dat het ankertje van het platform is gegleden en nu op 37 meter diepte ligt. Als eerste duikers moeten wij deze lastige klus zien te klaren. De stroming zit er nog aardig in zodat we stevig moeten werken om beneden te komen. Door het vroege tijdstip kan het zonlicht onvoldoende

doordringen en lijkt het wel een nachtduik. Met het ankertje op onze nek zwoegen we in de richting waar we vermoeden dat het platform is. Een grote donkere massa doemt op uit het duister. Het is altijd zo mysterieus, wanneer je omhoog kijkt naar het donkere silhouet van deze enorme constructie. We blazen het signaalboeijtje omhoog en bevestigen de uitzwemreel zo hoog mogelijk op de afdaallijn. Zo voorkomen we dat de andere duikers niet diep hoeven af te dalen. Met deze gidslijn bepaalt het eerste buddy-paar de route over dit immense wrak.

Ik zwem eerst een paar meter omhoog omdat ik daar een ingang meende te zien, en ja hier kunnen we in de luwte het wrak penetreren. Naar rechts zwemmend komen we langs de vertrekken van de vroegere medewerkers en zien een aantal patrijspoorten in de wand. Boven ons hoofd is een plafond van het bovenbordes maar aan de zijkant hebben we steeds de mogelijkheid het vrije water in te zwemmen. Het is weer een enorme kleurenpracht van anemonen en tientallen vissen zwemmen heen en weer. Het is een drukte van belang. Ik heb het idee dat ze nieuwsgierig, maar erg op hun hoede zijn. Deze buitenaardse wezens komen hier niet iedere dag op bezoek en wat zwemmen ze lomp! Hier hebben ze niet veel gevaar van te duchten en langzaam komen ze dichterbij. Inmiddels dringt het zonlicht door en zien we de constructie steeds beter. Wat een geweldige duik is dit. Onderweg snijden we de visnetten die we tegenkomen in stukken en propden deze in de meegenomen postzak. De fotografen en filmers proberen de constructies met supergroothoeklenzen in beeld te brengen. Belangrijk werk omdat wij met SDDNZS in een commissie zitten die onderzoekt of de afgedankte boorplatforms

die in de Noordzee staan een tweede leven als kunststof moeten krijgen. Gezien het uitbundige leven wat hier beschermd door de grote constructie rondzwemt, lijkt dat een prima idee. De duiktijd zit er helaas weer op en we moeten aan de opstijging en verplichtte decostop beginnen.

ENGELSE SUBMARINE

Inmiddels hebben we al twaalf duiken gemaakt en liggen op het scheepsdek vijf big-bags propvol vislijnen, touwen en visnetten in alle soorten en maten. We koersen op Scheveningen aan en hebben nog drie duiken te gaan. Erik heeft via, via een positie gekregen van een scheepswrak net in het Engelse deel van de Noordzee. De informatie klinkt veelbelovend: «Possible English Submarine with conning tower».

Als bestuurslid van SDDNZS proberen we bijzondere wrakken te beduiken en schoon te maken, om onze duikers scherp en gemotiveerd te houden. Op de sonarscan tekent zich duidelijk een plaatje van een grote onderzeeër af, bingo! Daar lig ik dan, samen met Peter, op de 32 meter diepe zeebodem. Om ons heen is alleen maar zand te zien. Slechts een enkele ribbeling in de zandbodem leidt me naar de slijpgeul, daar doemt een groot sigaarvormig silhouet op. Onmiskenbaar de vorm van een onderzeeër! Even vergeet ik adem te halen. Met verhoogde polsslagen en ademhaling zwem ik in de richting van de grote massieve toren. Dit wrak toont nog weinig tekenen van verval en het is zo immens groot, dit moet wel uit de Tweede Wereldoorlog komen! Aan de zijkant vinden we tientallen grote en rond de 40 kg

zware loodblokken met inscriptie. Deze zijn op de huid vastgezet om deze onderzeeboot in balans te houden. We hebben inmiddels de postzak plichtmatig weer gevuld met netten en lijnen en gooien er een loodblok bij. Straks aan dek kunnen we hiermee de identiteit van dit scheepswrak achterhalen. Het valt me op dat het torenluik met afgebroken scharnier schuin over de ingang ligt. Wat een mooi wrak! Superduik! Zodra alle duikers veilig aan boord zijn, bekijkt Fred Groen het loodblok en we zijn het er snel over eens dat dit een Duitse U-boot is. We besluiten hier nog een duik te maken voor betere foto- en filmopnames. Wat duurt vijf uur wachten lang voordat de nieuwe kentering eraan komt. Eindelijk kunnen we het water weer in en belanden nu aan de achterzijde van het wrak. De schroeven en het roer zitten nog op hun plaats. We beginnen

Gered! Een duiker helpt een zeekeef die vastzat in een vissersnet.

FOTO: GARY CORRIJN/REUTERS

De filmers en fotografen maken filmbeelden van het olieplatform: zou het kunnen dienen als kunstmatig rif?

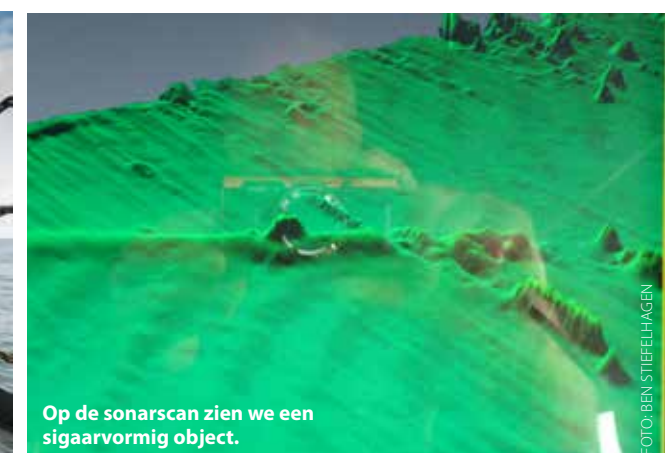
FOTO: LUDO VAN DONGEN

We verkennen een onbekend wrak.

Aan de hand van het loodblok proberen we de identiteit van de sub te achterhalen.

Op de sonarscan zien we een sigaarvormig object.

FOTO: BEN STIEFELHAGEN

Om de onderzeeër te identificeren bergen we het torenluik, deze wordt aan een Duits museum gedoneerd.

Onmiskenbaar een onderzeeër: de grote massieve toren vertoont weinig teken van verval.

De periscoop van de U31 ziet er nog bijzonder gaaf uit na zoveel tijd op de zeebodem.

Een voor Nederland nieuwe soort. De Kristalwitte eiereter (*Favorinus blianus*).

FOTO: ARJAN GITTENBERGER

Wetenschappers voeren onderzoek aan boord uit.

Eerder vond het duikteam ook al nieuwe soorten op de Noordzee, 80% hiervan is nu opnieuw waargenomen. Bijvoorbeeld de Stiefelslak (*Simnia patula*).

Het Juweelanemoontje dat in 2012 op het wrak van de Anna Graebe is gevonden, verspreidt zich ook verder over de Noordzee.

De torpedobuis is schitterend begroeid met zeeanellijeren.

opgelost? We hebben nu haast om op het laatste wrak van deze expeditie te komen en Fred telefoneert met de satelliettelefoon naar de wal om een deskundige te raadplegen. Door de informatie die we vooraf hadden gekregen en het feit dat dit wrak zo compleet is, gaan we nog steeds uit van een U-Boot uit de Tweede Wereldoorlog. Het persbericht moet eruit en behalve de drie nieuwe Nederlandse diersoorten willen we natuurlijk ook deze geweldige vondst delen.

DE AFLOOP

Door dit persbericht krijgen we veel aandacht voor onze expeditie en ook in de duikwereld gaat het bericht rond. Ons verhaal krijgt daardoor snel een hele andere wending. De Koninklijke Marine is inmiddels vier jaar bezig om de O13 op te sporen. Dit is de enige Nederlandse onderzeeboot die op de Noordzee is vermist tijdens een patrouille in de Tweede Wereldoorlog. In opdracht van de projectleider voer de eigenaar van het duikschip Lamlash naar dezelfde onderzeeboot als wij, om onderzoek

te verrichten. Dit gebeurde vier dagen voordat wij erop doken. Zij wisten, nadat ze een inscriptieplaatje hadden gevonden en archiefonderzoek hadden verricht, te achterhalen dat het de U-31 betrof. Het vage nummer U-96 wat wij zagen op de rand van een luik is vermoedelijk een hergebruikt onderdeel. We hebben als duikorganisaties de koppen bij elkaar gestoken en gaan de mooie foto- en filmbestanden aanbieden aan het Duitse U-boot museum en de nabestaanden van deze scheepsramp. Ook het RCE heeft zijn kennis ingezet om voor de juiste afwikkeling te zorgen en is zeer tevreden hoe samenwerkende sportduikers de raadsels in de Noordzee gezamenlijk weten op te lossen. Ik ben er iedere keer weer trots op om expeditieleider te mogen zijn van dertig bezielde expeditieleden. We zijn teruggekomen in Scheveningen met hele mooie resultaten: 3000 kg aan oude visnetten, prachtige foto- en filmbestanden en goede onderzoeksresultaten. En verder de wetenschap dat we iets hebben kunnen bijdragen aan een gezonde Noordzee.

EXPEDITIE DOGGERSBANK 2015

Expeditie Doggersbank is een initiatief van Stichting Duik De Noordzee Schoon in samenwerking met het Wereld Natuur Fonds en Sodexo. De expeditie heeft als doel de biodiversiteit van de Doggersbank te onderzoeken en terug te komen met bruikbare onderzoeksgegevens, beelden en verhalen. Verder willen de expeditieleden een bijdrage leveren aan het leefbaar houden van de wrakken die er liggen, door verspeeld vistuig te verwijderen. Het expeditieteam bestaat uit dertig

duikers, waaronder biologen, archeologen, milieudeskundigen, fotografen, filmers, en supportduikers. Het duikwerk kan alleen worden gedaan door zeer ervaren duikers gezien de lastige omstandigheden waarin het project moet worden uitgevoerd: 25 tot 45 meter diepte in koud, stromend water met wisselend zicht (2 tot 25 meter). Het team werkt nauw samen met onderzoeksbureaus, bedrijfsleven, universiteiten en de overheid. Dit jaar vond de achtste expeditie plaats. www.duikdenoordzeeschoon.nl

FOTO'S (4X): LUDO VAN DONGEN

FOTO'S (3X): LUDO VAN DONGEN